

Piotr Bórawski, Tomasz Ogonowski

Efektywność gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość rolną FADN w regionie Pomorza i Mazur

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 29, 126-136

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EFEKTYWNOŚĆ GOSPODARSTW ROLNYCH PROWADZĄCYCH RACHUNKOWOŚĆ ROLNĄ FADN W REGIONIE POMORZA I MAZUR

EFFICIENCY OF FARMS RUNNING RURAL ACCOUNTANCY FADN IN THE REGION OF POMORZE AND MAZURY

Wstęp

Efektywność jest jedną z podstawowych kategorii wykorzystywanych do opisu stanu, funkcjonowania oraz szans rozwojowych różnego rodzaju organizacji, a w szczególności gospodarstw rolnych. W warunkach zmienności otoczenia efektywność staje się ważnym wyznacznikiem sukcesu gospodarstw rolnych.

Według Jacka Kulawika efektywność odzwierciedla aspekty ilościowe i jakościowe określonego systemu w sposób sformalizowany, albo tylko opisowy¹. Efektywność zależy od określonych kryteriów. Czasami obiekt będzie postrzegany jako efektywny, innym razem będzie oceniany zupełnie inaczej².

Efektywność jest kategorią ekonomiczną, którą wykorzystuje się w szczególności jako kryterium oceny działalności zarówno na poziomie całego przedsiębiorstwa, jak i w poszczególnych jego obszarach. Jest właściwością przesądzającą o istocie przedsiębiorstwa jako podmiotu gospodarującego. Tym samym warunkuje jego funkcjonowanie oraz determinuje jego rozwój³.

Według Paula Samuelsona i Williama Nordhaus, efektywność jest utożsamiana z brakiem marnotrawstwa⁴. Jak nadmieniała Anna Rutkowska – podejmując się przeglądu tego pojęcia w literaturze, dostrzegamy że jest ono rozpatrywane:

- w ujęciu tradycyjnym, jako matematyczny stosunek nakładów do uzyskiwanych efektów;
- w ujęciu zasobowym, jako możliwie najbardziej efektywna alokacja dostępnych zasobów;

* dr inż., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

** mgr inż., Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

¹ J. Kulawik, *Wybrane aspekty efektywności rolnictwa*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, IE-RIGŻ, Warszawa 2007.

² S. Jarka, *Poziom efektywności finansowej w przedsiębiorstwach wielkoobszarowych*, „Acta Scientiarum Polonorum, Oeconomia” 8 (4), Warszawa 2009, s. 52.

³ G. Osbert-Pociecha, *Relacja między efektywnością i elastycznością organizacji*, w: *Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, T. Dudycz, Ł. Tomaszewicz (red.), Wrocław 2007, s. 337–345.

⁴ P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, *Ekonomia*, Warszawa 2005, s. 185

– w ujęciu strategiczno-organizacyjnym, jako ogólna ocena działania organizacji uwzględniająca wszystkie elementy wpływające na skuteczność prowadzenia przez nią działalności⁵.

Wojciech Józwiak efektywność gospodarowania w rolnictwie definiuje jako jeden ze sposobów oceny funkcjonowania gospodarstw, czyli relację efektów do użytych środków⁶. Przyjmując takie podejście, można mierzyć efektywność stosując cząstkowe wskaźniki produktywności wykorzystania zasobów. W rolnictwie miernikiem efektywności jest nie tylko stosunek zysku do kosztów. Oblicza się ją również jako wartość produkcji rolniczej i poszczególnych jej składników uzyskiwanych z 1 ha użytków rolnych. Niektóre wskaźniki ekonomiczne podawane są również w przeliczeniu na 1 członka rodziny rolnika zatrudnionego w gospodarstwie rolnym⁷.

Przez efektywność (sprawność) działalności gospodarczej w rolnictwie rozumie się stosunek efektu do nakładu lub kosztu, lub odwrotnie – nakładu (kosztu) do efektu. Pierwszy przypadek oznacza efektywność nakładów, drugi natomiast – nakładochłonność (kapitałochłonność) efektu⁸.

Jak podaje Franciszek Kapusta, w zależności od zastosowanych mierników otrzymuje się efektywność techniczną, ekonomiczną i ekonomiczno-techniczną.

– efektywność techniczna: miernikami są na przykład litry i kg produkcji odniesione do 1 ha u.r. lub 1 ha przeliczeniowego w produkcji roślinnej, a w produkcji zwierzęcej na 1 szt. Przykładem takiej efektywności jest plon rośliny (dt/ha) lub mleczność krów (1/szt.).

– efektywność ekonomiczna i ekonomiczno-techniczna: występuje tu cały zespół kategorii produktywności i dochodowości, mierników i wskaźników, a stosowane rodzaje produkcji oznaczają: produkcję globalną rolnictwa, końcową produkcję rolniczą, towarową produkcję rolniczą, produkcję rolniczą końcową netto i towarową netto oraz wartość dodaną brutto produkcji rolniczej⁹.

Cel i metoda badań

Głównym celem badań była ocena wskaźników efektywności gospodarstw rolnych. Obiekty badawcze uczestniczyły w systemie PL FADN. Badane gospodarstwa prowadziły Książki Rachunkowości Rolnej nadzorowane przez Ośrodek Doradztwa Rolniczego w regionie FADN Pomorza i Mazur (województwa:

⁵ A. Rutkowska, *Teoretyczne aspekty efektywności – pojęcie i metody pomiaru*, Olsztyn 2013, s. 450–451, http://zif.wzr.pl/pim/2013_1_4_29.pdf.

⁶ W. Józwiak, *Efektywność gospodarowania w rolnictwie*, *Encyklopedia agrobiznesu*, Warszawa 1998, s. 146.

⁷ P. Bórawski, A. Pawlewicz, *Efektywność ekonomiczna indywidualnych gospodarstw rolnych w aspekcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu”, *Rolnictwo LXXXVII* 2006, nr 540, s. 91–92.

⁸ F. Kapusta, *Agrobiznes*, Warszawa 2008, s. 160.

⁹ *Ibidem*, s. 165–170.

warmińsko-mazurskie, pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie). Uzyskane wyniki badanych gospodarstw z lat 2007–2011 były analizowane według wielkości ekonomicznej (ESU). Wielkość ekonomiczna to suma standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności występujących w gospodarstwie rolnym.

FADN to europejski system zbierania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, którego formalne kształtowanie rozpoczęło się w 1965 roku. Od 2007 roku FADN działa na terenie 27 państw członkowskich UE¹⁰. Na podstawie Rozporządzenia Rady EWG nr 79/65/EEC z dnia 15 czerwca 1965 roku FADN był tworzony etapowo w miarę poszerzania Unii Europejskiej. Wyjątkowość FADN polega na tym, że gromadzi on dane zaliczane do grupy wrażliwych, które opisują sytuację ekonomiczną i finansową gospodarstw rolnych. Z powodu istniejących różnic w strukturze agrarnej, progi wielkości ekonomicznej, wyznaczające minimalną wielkość gospodarstw rolnych włączanych do pola obserwacji FADN, są różne w poszczególnych państwach członkowskich. Należy podkreślić, że FADN jest jedyną bazą danych, w której dane zbierane są według jednolitych zasad, a gospodarstwa tworzą statystycznie reprezentatywną próbę towarowych gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarze Unii Europejskiej¹¹.

W pracy za ważne uznano poznanie efektywności gospodarstw rolnych w zależności od podziału według ESU (wielkość ekonomiczna). Do wyliczenia ESU wykorzystywane są „Regionalne współczynniki standardowych nadwyżek bezpośrednich SGM 2000” dla produktów roślinnych i zwierzęcych opracowanych przez IERiGŻ w Warszawie. Pod pojęciem wielkości ekonomicznej rozumie się sumę standardowych nadwyżek bezpośrednich wszystkich działalności występujących w gospodarstwie rolnym. 1 ESU odpowiada 1200 euro wartości Standardowej Nadwyżki Bezpośredniej tworzonej w gospodarstwie rolnym.

Próba badawcza obejmowała 1822 gospodarstwa. Badaną zbiorowość podzielono na następujące grupy według wielkości ekonomicznej: bardzo małe ($2 < \epsilon < 8$ – 110 gospodarstw), małe ($8 < \epsilon < 25$ – 620 gospodarstw), średnio-małe ($25 < \epsilon < 50$ – 550 gospodarstw), średnio-duże ($50 < \epsilon < 100$ – 323 gospodarstwa), duże ($100 < \epsilon < 500$ – 186 gospodarstwa) oraz bardzo-duże ($\epsilon > 500$ – 33 gospodarstwa).

Wyniki badań i ich omówienie

Specyfika rolnictwa wynika z faktu, że dla większości działalności w ciągu roku kalendarzowego następuje zamknięcie jednego cyklu produkcyjnego. Jednocześnie lata gospodarcze nie pokrywają się z finansowymi, a zdarzenia mające wpływ na kolejny okres sprawozdawczy nie znajdują dokładnego odzwierciedlenia w bilansie. Klasycznym przykładem jest produkcja roślinna polowa, dla której w danym roku finansowym następuje zamknięcie jednego roku gospodarczego

¹⁰ (Regulation No 79/65/EEC of the Council of 15 June 1965.

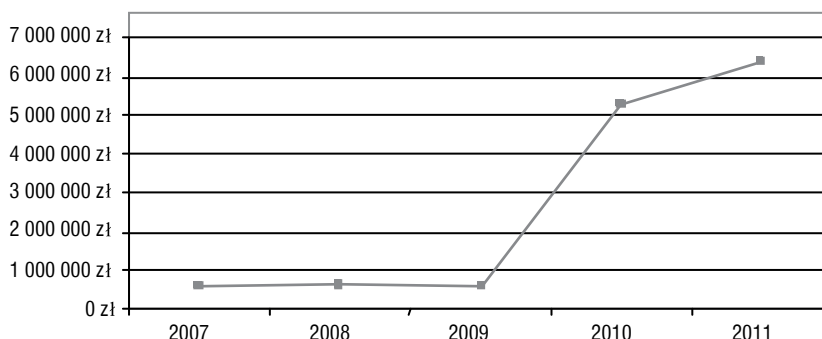
¹¹ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, M. Bocian, R. Płonka, *Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN*, cz. II, *Analiza wyników standardowych*, 2012, s. 35–55.

(uprawa wiosenna, nawożenie, ochrona chemiczna itp.), a jednocześnie rozpoczęcie kolejnego dokonywane pod zbiór roku następnego: uprawy późniwne, zakup i wysiew nawozów. Ocenę płynności według klasycznych miar zniekształcają ponadto decyzje zarządcze o charakterze produkcyjnym i finansowym: udział roślin ozimych w strukturze zasiewów, okres przechowywania i termin zbytu produktów własnych, termin zakupu i zastosowania nawozów mineralnych, środków ochrony roślin, termin zaciągnięcia i rodzaj zobowiązań krótkoterminowych, rotacja zobowiązań bieżących, kredytowanie odbiorców, wycena produktów gotowych; uzależniona jest również od dokonywania wyceny i przyjętego sposobu ustalenia wartości półproduktów oraz produkcji w toku, a także wielu innych¹².

Według danych FADN w regionie Pomorze i Mazury (785) w strukturze kosztów bezpośrednich najważniejszą pozycję stanowiły koszty pasz dla trzody chlewnej i drobiu 42,4 proc. w gospodarstwach bardzo dużych¹³.

Rysunek 1

Koszty ogółem badanych gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną FADN w latach 2007–2011

Źródło: badania FADN.

Koszty ogółem obejmują: koszty bezpośrednie, koszty ogólnogospodarcze, amortyzację i koszt czynników zewnętrznych. W ich skład wchodzi koszty dotyczące działalności operacyjnej gospodarstwa rolnego poniesione na produkcję uzyskaną w roku obrachunkowym. W kosztach ogółem uwzględnione są nakłady produktów potencjalnie towarowych wytworzonych w gospodarstwie rolnym i zużytych w ramach działalności operacyjnej – do celów produkcyjnych (nasiona i sadzonki oraz pasze dla zwierząt żywionych systemem wypasowym i ziarnożernych). Podatki gospodarstwa rolnego i inne opłaty nie są włączone do kosztów

¹² A. Kagan, *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Efektywność funkcjonowania wielkoobszarowych gospodarstw rolnych powstałych z majątku Skarbu Państwa po integracji z Unią Europejską*, nr 116, Warszawa 2008, s. 32–33.

¹³ *Ibidem*, s. 35–55.

ogółem, lecz uwzględniane są przy obliczaniu sald dopłat i podatków dotyczących działalności operacyjnej i inwestycyjnej. Podatki od dochodów spoza gospodarstwa rolnego nie są uwzględniane w rachunkach)¹⁴. Na Rysunku 1 przedstawiono koszty gospodarstw dla regionu Pomorze i Mazury (785). Na przełomie pięciu lat obserwujemy tendencje zwyżkowe kosztów ogółem (Rysunek 1).

Koszty bezpośrednie obejmują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej (nasiona i sadzonki, nawozy, środki ochrony roślin, pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej), a także koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej (pasza dla zwierząt ziarnożernych, inne koszty bezpośrednie koszty produkcji zwierzęcej)¹⁵. Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej są to koszty uzyskane w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych. Według danych FADN koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha w roku 2011 w regionie Pomorze i Mazury (785) rosły w miarę wzrostu siły ekonomicznej gospodarstwa. W gospodarstwach bardzo małych osiągnęły wartość 638 zł/ha, natomiast w bardzo dużych ponad 2,5-krotnie więcej 1650 zł/ha. Wartość kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej jest przeliczana na jedną jednostkę przeliczeniową LU (1 LU=3 tuczniaki)¹⁶. Jak wynika z danych FADN koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej przypadające na 1 LU w roku 2011 w regionie Pomorze i Mazury (785) były różne w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa i wyniosły średnio 2318 zł/LU. Najwyższe koszty odnotowano w gospodarstwach dużych i były one na poziomie 2896 zł/LU, natomiast najniższe w gospodarstwach bardzo małych 1845 zł/LU (Tabela 1).

Tabela 1

Koszty bezpośrednie wg klas wielkości ekonomicznej gospodarstw FADN w 2011 roku

Zmienna	j.m.	Razem	Bardzo małe 2<ε<8	Małe 8<ε<25	Średnio- -małe 25<ε<50	Średnio- -duże 50<ε<100	Duże 100<ε<500	Bardzo-duże ε>500
Koszty ogółem	zł	170 488	34 627	73 353	163 015	321 454	1 272 587	6 400 723
Koszty bezpo- średnie	zł	88 886	13 423	35 794	87 650	177 677	693 081	3 420 042
Koszty bezpo- średnie produk- cji roślinnej na 1 ha	zł/ha	1 097	638	680	912	1013	1 559	1 650
Koszty bezpśrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU	zł/LU	2 318	1 845	2 014	1 892	2 201	2 896	2 736

Źródło: badania FADN.

¹⁴ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, M. Bocian, R. Płonka, *Wyniki Standardowe 2011...* op. cit., s. 35–55.

¹⁵ *Ibidem*, s. 24.

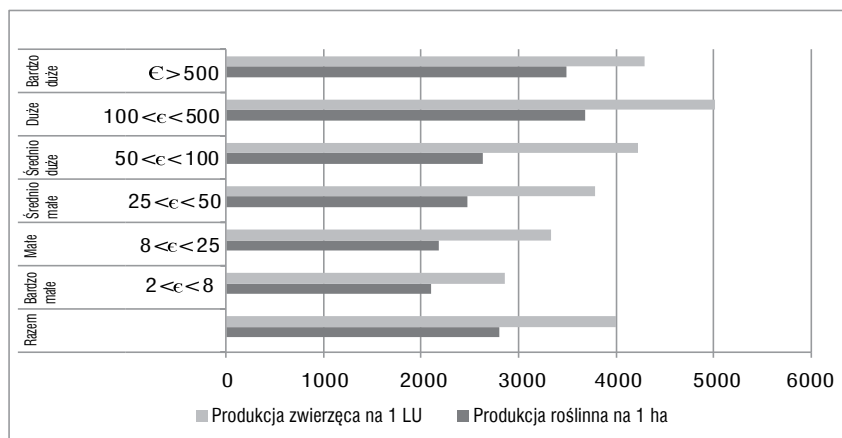
¹⁶ LU-Średnioroczny stan: koniowatych, bydła, owiec, kóz, trzody chlewnej i drobiu utrzymywanych w gospodarstwie rolnym, wyrażony w jednostkach przeliczeniowych zwierząt (tuczniaki =0,3).

Jak podaje Małgorzata Juchniewicz, podstawą rozważań na temat efektywności jest racjonalne działanie przejawiające się maksymalizacją efektów oraz minimalizacją poniesionych nakładów¹⁷. Jednak poziom i sposób podziału dochodu jest regulowany na bieżąco, w zależności od stanu parametrów zewnętrznych, jak ceny czy pogody¹⁸.

Produktywność ziemi to wielkość lub wartość produkcji globalnej rolnictwa przypadająca na 1 ha użytków rolnych. Wg danych FADN wartość produkcji roślinnej w roku 2011 w regionie Pomorze i Mazury (785) była najwyższą w gospodarstwach dużych 3687 zł/ha¹⁹. Najniższą wartość uzyskały gospodarstwa bardzo małe 2107 zł/ha i małe 2181 zł/ha. Natomiast jak podaje FADN wartość produkcji zwierzęcej w roku 2011 w regionie Pomorze i Mazury (785) osiągnęła największą wartość także w gospodarstwach dużych i była na poziomie 5012 zł/LU, najmniejszą wartość uzyskały gospodarstwa bardzo małe 2854 zł/LU.

Rysunek 2

Wartość produkcji roślinnej i zwierzęcej w badanych gospodarstwach w 2011 roku

Źródło: badania FADN.

Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to, kto jest ich właścicielem. Natomiast dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej²⁰. W 2011 roku przeciętne roczne wynagrodzenie

¹⁷ M. Juchniewicz, *Podstawowe kategorie ekonomiczne stosowane w produkcji rolniczej*, Ekonomika i organizacja produkcji rolniczej, pod red. R. Kisiela, Olsztyn 1998, s. 15–44.

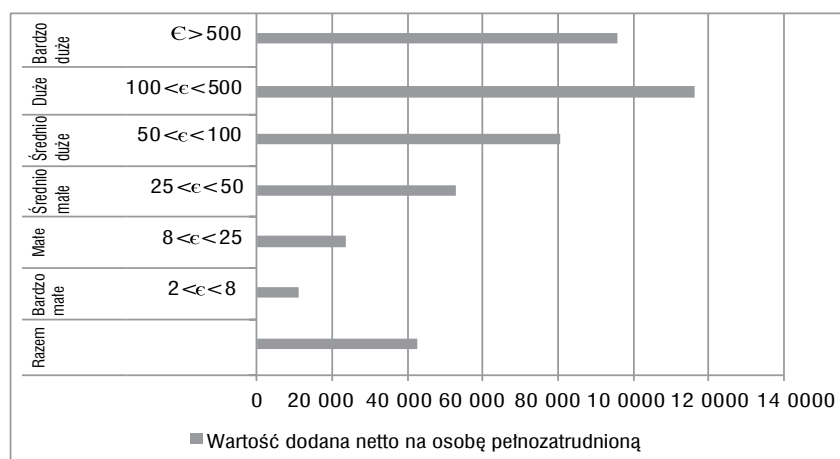
¹⁸ P. Bórawski, A. Pawlewicz, *Efektywność ekonomiczna indywidualnych ...op. cit.*, s. 91–92.

¹⁹ R. Kulikowski, *Produktywność i towarowość rolnictwa w Polsce*, Barometr Regionalny 2012, nr 4(30), s. 18.

²⁰ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, M. Bocian, R. Płonka, 2012. *Wyniki ...op. cit.* s. 35–55.

netto w gospodarce narodowej wynosiło 27 227 zł/os.²¹ W skali analizowanego regionu Pomorze i Mazury (785) wartość dodana netto wypracowana w gospodarstwie rolnym przez osobę pełnozatrudnioną była wyższa od przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej głównie w gospodarstwach o największej sile ekonomicznej. Trudno jest jednoznacznie wskazać przyczyny tak dużego tempa wzrostu dochodu na jedną osobę pełnozatrudnioną w gospodarstwach bardzo dużych i dużych. Można ryzykować stwierdzeniem, że było to wynikiem lepszych kompetencji i kwalifikacji kadry zarządzającej tymi podmiotami²².

Rysunek 3.
Wartości dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w badanych gospodarstwach w 2011 roku

Źródło: badania FADN.

Jak podaje Adam Kagan, produkcja rolnicza jest działalnością, która ma charakter biologiczny, gdyż odbywa się na żywych komórkach organizmów roślinnych i zwierzęcych²³. Poznanie zależności oraz nabycie umiejętności (doświadczenia) oddziaływania i sterowania tymi procesami jest jednym z podstawowych warunków efektywności produkcyjnej, ale niewystarczającym do osiągnięcia sukcesu finansowego i ekonomicznego. Właściciele i zarządcy gospodarstw funkcjonujących w warunkach otoczenia makroekonomicznego muszą posiadać umiejętności pozwalające na wybór odpowiedniej strategii działania i zarządzania jednostką

²¹ Szacunek na podstawie danych GUS.

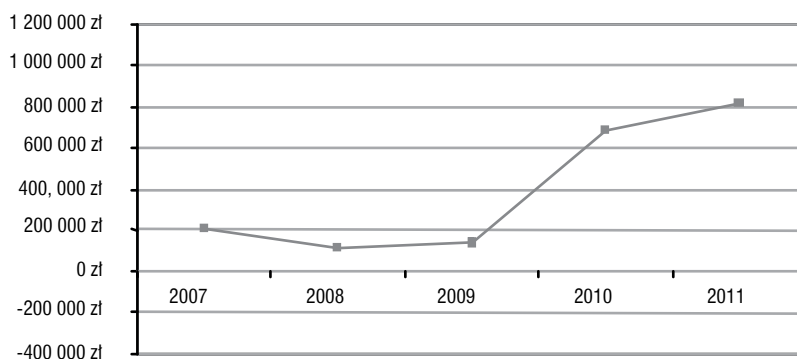
²² P. Bórawski, *Wielkość ekonomiczna jako czynnik różnicujący wyniki produkcyjne i ekonomiczne gospodarstw rolnych w regionie Pomorza i Mazur*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie”, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej* 2008, nr 67, s. 52.

²³ A. Kagan, *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania ...op. cit.*, s. 32–33.

na tyle sprawnie, aby realizować postawione zadania i rozwijać prowadzone gospodarstwa.

Dochód rolniczy, będący źródłem dopływu środków pieniężnych do gospodarstwa jest podstawowym miernikiem oceny efektywności ekonomicznej gospodarstwa²⁴. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego pozwala na opłatę pracy członków rodziny rolnika oraz zaangażowanego kapitału własnego, czyli ziemi i pozostałych składników majątkowych gospodarstwa. Rysunek 4 przedstawia dochód gospodarstw w regionie 785 Pomorze i Mazury. Na przełomie pięciu lat dochód gospodarstw ma tendencje wzrostowe.

Rysunek 4
Dochody badanych gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną FADN w latach 2007–2011

Źródło: badania FADN.

W Tabeli 2 przedstawiono dochód na gospodarstwo rolne w zależności od klas wielkości ekonomicznej w 2011 roku. Z zebranych danych wynika, że dochód na gospodarstwo rolne systematycznie ulegał zwiększeniu w miarę powiększania się klas wielkości ekonomicznej. W analizie tej wyraźnie dominowały gospodarstwa bardzo duże, tzn. powyżej 500 ESU.

Na uwagę zasługuje fakt wzrostu kosztów czynników zewnętrznych w miarę powiększania się wielkości ekonomicznej. Oznacza to, że gospodarstwa muszą zatrudniać pracowników z zewnątrz ponieważ sami właściciele nie są w stanie wykonać samodzielnie wszystkich prac.

²⁴ Ibidem, s. 91–92.

Tabela 2
*Dochód na gospodarstwo rolne wg klas wielkości ekonomicznej gospodarstw
 FADN w 2011 roku*

Zmienna	Razem	Bardzo małe 2<ε<8	Małe 8<ε<25	Średnio małe 25<ε<50	Średnio duże 50<ε<100	Duże 100<ε<500	Bardzo duże ε>500
Produkcja Ogółem	188 822	33 648	82 373	203 835	395 057	1 434 139	6 234 771
Zużycie pośrednie	128 869	25 105	54 830	124 653	247 243	965 435	4 843 232
Saldo dopłat i podatków dotyczących działalności operacyjnej	46 365	15 463	27 795	53 092	98 369	271 821	998 061
Wartość dodana brutto	106 318	24 007	55 339	132 273	246 183	740 524	2 389 600
Amortyzacja	24 492	8644	15 753	29 980	53 440	126 270	459 307
Wartość dodana netto	81 826	15 362	39 585	102 294	192 743	614 254	1 930 292
Koszty czynników zewnętrznych	17 128	877	2 770	8 383	20 771	180 881	1 098 183
Saldo dopłat i podatków dot. dział. inwestycyjnej	- 110	- 81	9	- 23	- 291	574	- 13 849
Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego	64 589	14 405	36 825	93 888	171 681	433 947	818 260

Źródło: badania FADN.

Podsumowanie i wnioski

Na podstawie przeprowadzonych analiz można wyciągnąć następujące wnioski: Koszty bezpośrednie w latach 2007–2011 w badanych gospodarstwach związane były z zakupem paliw, koncentratów i pasz gotowych. Miały one tendencję rosnącą co bezpośrednio związane było z zwiększoną ilością sprzedanych produktów roślinnych i zwierzęcych. Również koszty ogółem na przełomie pięciu lat miały tendencje wzrostowe.

Wartość produkcji zwierzęcej w badanych gospodarstwach w 2011 roku była zróżnicowana w zależności od wielkości ekonomicznej. Wysoka wartość produkcji zwierzęcej związana była z kosztami bezpośrednimi produkcji zwierzęcej na 1 LU. Koszty bezpośrednie wiązały się z koniecznością zakupu koncentratów i pasz gotowych.

Obserwujemy tendencję zwyżkową wartości produkcji roślinnej w zależności do wielkości ekonomicznej gospodarstw. W badanych gospodarstwach bezpośrednio związane jest to z kosztami bezpośrednimi produkcji roślinnej na 1 ha, która uzależniona był od ilości zakupionego paliwa.

W badanych gospodarstwach wartość dodana netto w 2011 roku wypracowana w gospodarstwie rolnym przez osobę pełnozatrudnioną osiągnęła wartość wysoką i w głównej mierze zależała od kompetencji i kwalifikacji kadry zarządzającej, co może świadczyć o ciągłym rozwoju badanych gospodarstw.

Dochód na gospodarstwo rolne ulegał zwiększeniu w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej. Oznacza to, że silniejsze ekonomicznie gospodarstwa są bardziej konkurencyjne i osiągają wyższe wyniki ekonomiczne.

BIBLIOGRAFIA

- Bórawski P. 2008.** *Wielkość ekonomiczna jako czynnik różnicujący wyniki produkcyjne i ekonomiczne gospodarstw rolnych w regionie Pomorza i Mazur*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie”, *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 67, s. 52.
- Bórawski P., Pawlewicz A. 2006.** *Efektywność ekonomiczna indywidualnych gospodarstw rolnych w aspekcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego*, „Zeszyty Naukowe Akademii Rolniczej we Wrocławiu”, *Rolnictwo LXXXVII*, nr 540, s. 91–92.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Bocian M., Płonka R. 2012.** *Wyniki Standardowe 2011 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN*, cz. II, *Analiza wyników standardowych*, s. 35–55.
- Jarka S. 2009.** *Poziom efektywności finansowej w przedsiębiorstwach wielkoobszarowych*, „Acta Scientiarum Oeconomia”, 8 (4), s. 52.
- Józwiak W. 1998.** *Efektywność gospodarowania w rolnictwie*, *Encyklopedia agrobiznesu*, Fundacja Innowacyjna, Warszawa 1998, s. 146.
- Juchniewicz M. 1998.** *Podstawowe kategorie ekonomiczne stosowane w produkcji rolniczej*. *Ekonomika i organizacja produkcji rolniczej*, pod red. Kisiela R., Wydawnictwo ART, Olsztyn, s. 15–44.
- Kagan A. 2008.** *Ekonomiczne i społeczne uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, *Efektywność funkcjonowania wielkoobszarowych gospodarstw rolnych powstałych z majątku Skarbu Państwa po integracji z Unią Europejską*, nr 116, Warszawa, s. 32–33.
- Kapusta F. 2008.** *Agrobiznes*, Centrum Doradztwa i Informacji Difin, Warszawa, s. 160.
- Kulawik J. 2007.** *Wybrane aspekty efektywności rolnictwa*, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, IERIGŻ, Warszawa.
- Kulikowski R. 2012.** *Produktywność i towarowość rolnictwa w Polsce*, „Barometr Regionalny”, nr 4 (30), s. 18.

Osbert-Pociecha G. 2007. *Relacja między efektywnością i elastycznością organizacji, w: Efektywność – rozważania nad istotą i pomiarem*, Dudycz T., Tomaszewicz Ł. (red.), Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław, s. 337–345.

Regulation No 79/65/EEC of the Council of 15 June 1965.

Rutkowska A. 2013. *Teoretyczne aspekty efektywności – pojęcie i metody pomiaru. Katedra Analizy Rynku i Marketingu, Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie*, s. 450–451, http://zif.wzr.pl/pim/2013_1_4_29.pdf.

Samuelson P. A., Nordhaus W. D. 2005. *Ekonomia*, PWN, Warszawa, s. 185.

Sulewski P., Wąs A. 2008. *Gospodarstwa wielkoobszarowe w różnych scenariuszach uwarunkowań ekonomicznych w perspektywie roku 2013 Studium przypadku*, „Roczniki Nauk Rolniczych”, Seria G, t. 95.

STRESZCZENIE

Efektywność jako miara syntetyzuje i uwzględnia sprawność i gospodarowanie. Jest to także realna zdolność do podnoszenia pozycji rynkowej i osiągniętych wyników finansowych. Miarą osiągnięć podmiotów gospodarczych na poziomie operacyjnym i strategicznym jest efektywność ekonomiczna i to ona jest uważana za granicę osiągania najlepszych wyników. Celem badań była ocena efektywności gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną FADN w regionie Pomorza i Mazur. W pracy analizie poddano koszty, dochody oraz wartość produkcji roślinnej i zwierzęcej. Analiza dowiodła poprawy efektywności gospodarstw w latach 2007–2011.

Słowa kluczowe: efektywność, gospodarstwa rolne, produkcja.

SUMMARY

Efficiency as a measure synthesizes and takes into account the efficiency and management. It's also a real ability to raise its market position and financial performance. The measure of performance of operators at the level of operational and strategic economic efficiency is considered to achieve the best results. The aim of the study was to evaluate the effectiveness of farms running farm accountancy FADN in the region of Pomorze and Mazury. In the paper the costs, incomes and value of plant and animal production were analyzed. The analysis proved the improvement of efficiency in the years 2007–2011.

Keywords: efficiency, farms, production.